

GEVRAAGD

Medewerkers verzorgingshuis met een goede oog-handcoördinatie

HET METEN VAN NGT-VAARDIGHEID

Ede heeft een unicum in Europa: De Gelderhorst, een landelijk centrum dat huisvesting, zorg en dienstverlening biedt speciaal aan oudere doven, evenals dagrecreatie in diverse andere plaatsen in Nederland. Het uitgangspunt is dat alle medewerkers (doof en horend) met de cliënten communiceren in hun eigen taal, meestal de Nederlandse Gebarentaal (NGT). Een driehoofdig team van NGT-docenten verzorgt het onderwijs in die taal voor alle medewerkers.

Elke nieuwe medewerker start met een basiscursus NGT van 42 contacturen. Het lesmateriaal is speciaal ontwikkeld voor zorginstellingen door het Nederlands Gebarentaalcentrum. Daarnaast krijgen alle medewerkers jaarlijks bijscholing, die gericht kan zijn op specifieke vormen van communicatie (zoals een tactiele vorm van de NGT) of op het werkgebied. Ook geven de docenten ondersteuning en feedback over de communicatie op de werkvloer.

Al enige tijd vermoedden wij dat medewerkers over het algemeen onder het gewenste niveau communiceren en dat dit mogelijk veroorzaakt wordt doordat het NGT-onderwijs onvoldoende is afgestemd op de noodzakelijke NGT-vaardigheden. Het lesmateriaal is erg toegespitst op productie en er moeten (te) veel grammaticale structuren en vocabulaire in te korte tijd worden behandeld. Daarnaast is het lesmateriaal gebaseerd op de gestandaardiseerde vorm van de NGT (het Algemeen Beschaafd NGT, zou je kunnen zeggen), terwijl onze cliënten uit alle delen van Nederland komen en verschillende dialecten gebruiken. Meer aandacht voor

de ontwikkeling van receptieve vaardigheden, zeker met betrekking tot deze dialecten, is daarom gewenst.

In 2009 is besloten de NGT-vaardigheden van alle medewerkers in kaart te brengen. Daartoe hebben wij een reeks toetsen opgesteld om hun receptieve en productieve vaardigheden te meten, evenals communicatiestrategieën die zij gebruiken wanneer de taalvaardigheid even tekortschiet. Dat was een hele opgave, omdat er nog geen materiaal voorhanden is om NGT-vaardigheden te meten. Het (weinig) bestaande toetsmateriaal is direct gekoppeld aan NGT-cursussen en meet voornamelijk de beheersing van het vocabulaire en de (grammaticale) structuren uit een cursus, maar niet in hoeverre een cursist zich kan redden in bepaalde talige situaties. In de lerarenopleiding wordt nog weinig aandacht aan toetsing besteed. Bovendien compliceert het ontbreken van een schrift voor gebarentalen toetsing.

Onze oplossing was om bestaande toetstechnieken voor de NGT te gebruiken (enigszins in vorm aangepast), toetsopdrachten te situeren in het dagelijks leven van de Gelderhorst en videomateriaal te gebruiken met NGT-gebruikers die de medewerkers bekend zijn. De toets is tussen september 2009 en februari 2010 bij alle (106) medewerkers afgenomen. Hun is tevens gevraagd een inschatting te maken van hun eigen vaardigheden.

Receptieve vaardigheden

Voor toetsing van receptieve vaardigheden hebben wij gebruikgemaakt van bestaand videomateriaal (zoals het Corpus NGT) en zelf een aantal videofilmpjes sa-

Docenten van De Gelderhorst: (vanaf links) Dorien de Graaf, Livienke Vogelaar en Kimberly Hendriks. Foto: Monte Gardenier

mengesteld. In totaal waren er zeven onderdelen, waarbij de medewerkers gebaren, zinnen en teksten in de NGT te zien kregen en verzocht werd daarop schriftelijk (dus in het Nederlands) te reageren.

Vocabulairekennis is gemeten via Nederlandse vertalingen van een aantal NGT-gebaren. Vocabulaire plus begrip van grammaticale structuren werd gemeten via antwoorden op enkele vragen (in het Nederlands gesteld) over drie korte teksten in de NGT en het aankruisen van woorden (in een lijstje) voor gebaren die in een NGT-verhaaltje voorkwamen. Het aantal juist herkende/vertaalde gebaren werd gescoord, evenals het aantal correcte antwoorden op de vragen. Verder was er een vertaalopdracht van enkele zinnen in de NGT naar het Nederlands. Hierbij is zowel gekeken naar de juiste vertaling van de gebaren als naar een zestal structuren (bijvoorbeeld vraag versus ontkenning, werkwoordsvervoeging en ruimtegebruik). Ten slotte moest een Nederlandse samenvatting worden gemaakt van een NGT-tekst. Deze moest vijf kernpunten en ten minste drie gevoe-

ductieve gebarenschat gemeten, waarbij is gelet op gebarenkennis (gebaren uit alle dialecten waren goed), articulatie, gebruik van diverse grammaticale aspecten en een goede uitvoering daarvan. Daarnaast dienden de opdrachten om inzicht te krijgen in creatieve oplossingen bij misverstanden of wanneer de boodschap niet duidelijk overkwam, zoals ter plekke bedachte gebaren en gebruik van lichaamstaal (mimiek, zelfs pantomime) om een boodschap over te brengen. Ten slotte moesten enkele Nederlandse woorden gespeld worden met het handalfabet.

Resultaten

De los gemeten receptieve vaardigheden van de medewerkers bleken beter dan de productieve, al was het verschil niet zo groot. Daarom was het nogal onverwacht te zien dat medewerkers een boodschap of mededeling over het algemeen veel beter konden overbrengen dan begrijpen. Over het algemeen worden receptieve maar vooral productieve aspecten van de grammatica minder goed beheerst dan wenselijk. Veel medewerkers gebruiken vooral een mengvorm van Nederlands en NGT. Tamelijk onverwacht was ook dat de vaardigheden van medewerkers die al langere tijd in dienst zijn, niet beter zijn dan die van hun collega's die pas kort in dienst zijn: blijkbaar is het niet zo dat langere blootstelling aan de taal automatisch leidt tot een verbeterde taalvaardigheid. Integendeel, de NGT-vaardigheden die in de cursus verworven worden, nemen in de loop der tijd zelfs af, zo blijkt uit vergelijking van de resultaten van medewerkers die de basiscursus onlangs of langer geleden hebben gevolgd.

De resultaten van deze toetsing geven een idee van de NGT-vaardigheden van de medewerkers. We zijn ons echter bewust geworden van zwakke punten in de manier van toetsing, ondanks onze pogingen om deze zo veel mogelijk te ondervangen. Een daarvan is dat sommige onderdelen voor een groot deel vertaalwerk naar en

vanuit het Nederlands betreffen, waarbij bovendien soms het geheugen sterk wordt belast. Hiermee zijn eerder de vertaalvaardigheid en de geheugencapaciteit gemeten dan de taalvaardigheid.

De betere receptieve dan productieve beheersing van het getoetste vocabulaire kan samenhangen met het feit dat de laatste strenger is beoordeeld: in tegenstelling tot receptieve vocabulairetoetsing is niet alleen gekeken of de medewerker de juiste gebaren kende, maar ook of ze (consequent) correct werden gearticuleerd.

Het feit dat veel medewerkers beter waren in het produceren dan in het interpreteren van een boodschap kan verklaard worden uit een combinatie van factoren. Ten eerste was er bij de productieve opdrachten interactie mogelijk, waardoor de medewerkers constant konden checken of de boodschap overkwam en, wanneer nodig, iets konden herhalen of herformuleren. De receptieve opdrachten zijn echter alle op video aangeboden, zonder mogelijkheid om te vragen om herhaling, verduidelijking of een rustiger gebaar tempo. Ten tweede hebben de medewerkers veelvuldig niet-talige strategieën ingezet bij de productieve toetsonderdelen (zoals pantomime), wat niet speelde bij de receptieve onderdelen.

Vervolgacties

Desondanks bevestigen de toetsresultaten onze vermoedens dat de NGT-vaardigheid van de medewerkers verbeterd kan en moet worden, willen we optimale service aan onze cliënten kunnen bieden. Het onderwijs aan onze medewerkers moet dus anders aangepakt worden. Ten eerste zou idealiter het cursusaanbod uitgebreid worden, zowel aan de basis als het vervolgonderwijs, omdat de tijd waarin de medewerkers zich de NGT eigen moeten maken erg kort is. Omdat dat momenteel niet mogelijk is, zullen de lessen en het materiaal zo efficiënt mogelijk ingericht moeten worden en er meer mogelijkheden voor zelfstandig oefenen ontwikkeld moeten worden. Ten tweede is het huidi-

LEERAAR FRANS OP ZIJN ENGELS

ge materiaal sterk gericht op productieve vaardigheden, ten koste van receptieve vaardigheden. In de toekomst willen we daarom (veel) meer aandacht schenken aan receptieve vaardigheden, die onontbeerlijk zijn voor begrip en consolidering en de basis vormen voor de productieve vaardigheden. Ten derde moet geschreven Nederlandse tekst tot een minimum beperkt blijven, omdat het gebruik van geschreven Nederlands naar onze mening de ontwikkeling van visuele strategieën hindert, die noodzakelijk zijn bij het verwerven van een visuele taal. Ten slotte moet nieuw materiaal veel meer (authentiek) materiaal uit de NGT bevatten.

Verder houdt regelmatige toetsing van (de ontwikkeling van) de NGT-vaardigheden de vinger aan de pols en werkt het stimulerend op de medewerkers. We hebben namelijk gemerkt dat een onverwacht effect van de huidige toetsing was dat medewerkers zich meer bewust werden van het belang van communicatie en extra oefenden. Wanneer zij hun eigen vooruitgang regelmatig in beeld krijgen en gericht kunnen werken aan hun zwakkere punten, zullen zij meer gemotiveerd zijn om hun NGT-vaardigheden te vergroten. Het is dan wel nodig dat de toetsing ook werkelijk gericht is op taalvaardigheid. We hopen in de toekomst gebruik te kunnen maken van toetsmateriaal conform ERK-richtlijnen, waar momenteel aan gewerkt wordt. Ten slotte zou het goed zijn wanneer we, naast gericht onderwijs, diverse activiteiten in de NGT voor cliënten én medewerkers kunnen ontplooiën en uitbreiden, zoals informatie- en discussie-avonden, poëziemiddagen, films, theater, en misschien zelfs open podia waarin zij zelf een hoofdrol spelen.

Inmiddels hebben wij een aanvang gemaakt met het ontwikkelen van nieuw lesmateriaal. Divers videomateriaal daarvoor is inmiddels voorhanden, ook uit de dagelijkse praktijk. ■

Livienke Vogelaar, Dorien de Graaf, Kimberly Hendriks & Inge Zwitserlood

Sinds zes jaar ben ik als docent Frans werkzaam in het internationale onderwijs. Op de Bishop Mackenzie International School in Malawi wordt naast Frans ook Spaans aangeboden als vreemde taal en een van beide talen is verplicht in de Years 7, 8 en 9, de eerste drie jaar van de middelbare school. Portugees of Swahili zouden meer voor de hand liggende keuzes zijn voor een school in dit gedeelte van Afrika, maar komen niet voor in het onderwijsprogramma. Ik heb vooral ervaring opgedaan met het Engelse curriculum en ook met het International Baccalaureate-programma (IB). Hieronder volgt een weergave van mijn wederwaardigheden met speciale aandacht voor de verschillen tussen het Engelse en Nederlandse vreemdetalenonderwijs.

Een in het oog springend verschil is de middenschoolbenadering van het Engelse onderwijssysteem. Kinderen beginnen op hun elfde aan hun middelbareschoolcarrière en komen in een klas te zitten met alle mogelijke niveaus. Dat is even wennen voor een Nederlandse docent. Ofschoon mijn Engelse collega's in het algemeen naast buitengewoon aardig en bekwaam ook buitengewoon overtuigd zijn van hun eigen gelijk, is het me gelukt een opdeling in niveaus gedaan te krijgen door de drie verschillende jaargroepen met drie verschillende docenten op hetzelfde tijdstip in te roosteren. Dat werkt – en ook mijn Engelse mvt-collega's vinden dat inmiddels – effectiever. Het hoogste niveau wordt aangeboden in de grootste klas, waar alle lessen in het Frans worden gegeven en extra verdiepingsstof voorhanden is. In de kleinere klassen wordt op een lager niveau lesgegeven, met meer individuele aandacht en een minder hoog tempo.

In de klas
Mijn klassen bevatten zelden meer dan

twintig – geüniformeerde, want dat is ook Engels – leerlingen. Individuele aandacht is zo makkelijk te geven. De motivatie voor het leren van een vreemde taal is vergelijkbaar met die in Nederland, aangeleg voor de taal eveneens, ofschoon een Engels/Amerikaans/Australisch accent zo mogelijk nog fnuikender is voor het Frans dan een Nederlands accent. De Engelse *oe*-uitspraak voor een *u* is moeilijk te corrigeren, evenals de Engelse *r*. Verder is de tussen-*h* in de uitspraak hardnekkig: *l'he gharçon*. Aan accenten is geen gebrek op onze school; er zijn meer dan zestig verschillende nationaliteiten. Wat leerlingen erg leuk vinden om te doen, is eerst hun eigen accent dik aanzetten in koorzang en daarop volgend dezelfde woorden herhalen in overdreven correct Frans, wat dan verrassend goed gaat. Wat ook speciale aandacht verdient, is de letterlijke vertaling van constructies met *to do*, bijvoorbeeld *je n'ai pas fait allé* voor *I didn't go*, en constructies met de *present continuous*: *je suis faire* voor *I'm doing*.

In het Engelse onderwijs is het overigens heel gebruikelijk om in de klas de doeltaal als voertaal te gebruiken, mogelijk een erfenis uit de tijd dat de audiolinguale methode in Engeland gemeengoed was. Vooral bij de betere leerlingen werkt Frans spreken in de klas drempelverlagend.

Opvallend in de studiehouding van vooral de Engelse leerlingen is hun afhankelijkheid. Nederlandse, Duitse of Scandinavische leerlingen zullen niet snel vragen of ze de volgende bladzijde mogen omslaan als ze klaar zijn met de ene. Ik probeer de leerlingen gedoseerd een meer zelfstandige studiehouding bij te brengen door bijvoorbeeld met studiewijzers te werken; dit proces neemt meer tijd in beslag dan ik gewend was in Nederland. De docent in Engeland is meer een alwetende autoriteit dan een coach in de klas.

Beoordeling

Overgaan doet in principe iedere leerling en dat is weleens lastig als de leerling in kwestie in al die jaren nog nooit een voldeende (C in het Britse systeem, waar A+ de hoogste beoordeling is) heeft behaald voor jouw vak. Rapporten zijn bewerkelijker dan in het Nederlandse middelbareschoolsysteem. Leerlingen worden beoordeeld op inspanning, deelname in de klas, concentratie, zich houden aan deadlines, kwaliteit van geschreven werk en resultaat. Bovendien word je als leraar geacht een aantal zinnige woorden te schrijven per leerling, in positieve zin en altijd eindigend met een aanbeveling voor verbetering. Een voorbeeld: 'Reuben has been doing well for French over the past term. Listening to French spoken word (e.g., watching French television on TV5) will lead to a better accent and better understanding of spoken French.'

Voor leerlingen en ouders geeft deze weergave een beter handvat voor verbetering dan de gebruikelijke cijferaanwijzing in Nederland.

Examen

Op hun zestiende doen de leerlingen een afsluitend examen leidend tot het General Certificate of Secondary Education (GCSE), hetgeen wat niveau Frans betreft vergelijkbaar is met het vmbo-t-eindexamen. Het examen wordt verzorgd door een *examination board*, een soort Cito-groep, waarvan er verschillende zijn in Engeland. Wij gebruiken de University of Cambridge International Examinations Board (<www.cie.org.uk>), dat de reputatie heeft moei-

lijk te zijn voor de vreemde talen.

Alle taalverwerfingsvaardigheden worden in mei centraal getoetst en dus niet slechts leesvaardigheid. Ze hebben ook alle vier (of drie als je op het lagere *core*-niveau examen doet, in dat geval zonder schrijfvaardigheid) dezelfde weging. Wat ik hier goed aan vind, is dat het een afgewogen en objectieve weergave biedt van wat leerlingen kunnen. Ook weten ze precies wat er van ze verwacht wordt en kunnen ze daarnaar toewerken.

Corrigeren van het examenwerk doen de docenten deels zelf, zich baserend op zeer expliciete en uitgebreide correctievoorschriften, waarbij het correcte wordt beloond en het incorrecte niet wordt bestraft. Het gecorrigeerde wordt vervolgens gecheckt door een *moderator* en ten slotte door een *senior moderator*. Hier openbaart zich de Engelse regel- en controledrift; als Nederlandse docent ben je meer vrijheid van handelen gewend.

Pas in augustus vernemen de leerlingen hun resultaten. De cesuur ligt soms opmerkelijk laag; voor luistervaardigheid voldoen doorgaans 17 punten op een totaal van 50 voor het scoren van een voldoende.

International Baccalaureate

Bij ons op school kunnen leerlingen op hun zeventiende doorstromen naar het IB-Diplomaprogramma. Tussen het eindniveau GCSE en het eerste jaar van het IB-Diplomaprogramma (<www.ibo.org>) gaapt een kloof. Extra aandacht voor vaardigheden in het laatste jaar GCSE, een introductieprogramma in het eerste IB-jaar en een instapvereiste

(niet bindend overigens) moeten de leerling optimaal voorbereiden op het IB-programma. Qua moeilijkheidsgraad en didactische benadering vind ik IB Language B (vreemde taal voor hen die een redelijke voorkennis hebben) het beste overeenkomen met de bovenbouw vwo.

Centraal geëxamineerd worden leesvaardigheid, schrijfvaardigheid en spreekvaardigheid. Luistervaardigheid wordt beschouwd als een integraal onderdeel van spreekvaardigheid.

Uiteraard wordt er tijdens de lessen veel aandacht aan het luisteren naar authentiek Frans besteed. De leerlingen weten exact wat de beoordelingscriteria inhouden en trainen daar gericht op. Beoordeeld wordt er op een schaal van een 1 (laagste) tot een 7 (hoogste waardering).

Perspectief

Lesgeven binnen andere onderwijssystemen dan het Nederlandse heeft mijn beroepservaring verrijkt en in een ander perspectief gezet. Wat me in het bijzonder aanspreekt, zijn de centraal getoetste examens voor alle vaardigheden en de gebruikelijkheid van Frans als voertaal in de klas.

De beroepsperspectieven op de Engelse onderwijsmarkt zijn goed, evenals die op internationale scholen, mondiaal gezien. Internationale scholen verschillen qua niveau – op alle mogelijke vlakken – overigens enorm (zie <www.internationalschoolsreview.com>). Voor een indruk van internationale en Engelse vacatures surf naar <www.tes.co.uk>. Om voor een baan aan een internationale school in aanmerking te komen moet je als docent naast een goede beheersing van het Engels vooral over een flexibele instelling beschikken. Op zogenaamde *job fairs*, banenbeurzen voor internationale onderwijsgeveenden, worden de meeste vacaturezaken gedaan. Voor een indruk van de instellingen die zulke banenbeurzen organiseren, ga naar <www.cois.org> of <www.search-associates.com>. ■

Willem Snieder